

Katarzyna Paduch

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID: 0000-0002-5262-5577

Akta Jana Tadeusza Lubomirskiego (1826-1908) w Archiwum Lubomirskich z Małej Wsi

I. Wprowadzenie

Na przestrzeni wieków pałac w Małej Wsi będący jedną z najciekawszych i najpiękniejszych rezydencji na Mazowszu należał do przedstawicieli rodu Walickich, Zamoyskich oraz Lubomirskich. Kolejni właściciele dóbr Mała Wieś tworzyli i gromadzili dokumenty archiwalne. Jedną z rodzin będącą właścicielami majątku Mała Wieś był ród Lubomirskich. W związku ze ślubem w 1863 r. Marii Zamoyskiej (1841-1922) z Janem Tadeuszem Lubomirskim (1826-1908) dobra Mała Wieś zostały przekazane w posagu w posiadanie Lubomirskich¹. Dokumenty archiwalne pokazujące dzieje rodu Lubomirskich oraz ukazujące działalność oraz aktywność, często na wielu płaszczyznach, kolejnych przedstawicieli rodziny przechowywane są obecnie w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie, w zbiorze Archiwum Lubomirskich z Małej Wsi. Archiwalia te zawierają m.in. akta pozwalające ukazać w szerokim spektrum aktywność oraz działalność historyka, działacza społecznego, oświatowego, a także ekonomicznego księcia Jana Tadeusza Lubomirskiego².

¹ P. Libicki, M. Libicki, *Dwory i pałace wiejskie na Mazowszu (obecne województwo mazowieckie)*, Poznań 2009, s. 216, 218; Z. Zielińska, *Poczet polskich rodów arystokratycznych*, Warszawa 1997, s. 148-149.

² W Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie (dalej: AGAD) znajduje się inwentarz zespołu Archiwum Lubomirskich z Małej Wsi (dalej: ALzMW) z lat: 1501-1938 autor-

Jan Tadeusz Lubomirski urodził się 24 lub 28 października 1826 r. w Stanisławowie. Był synem Eugeniusza Lubomirskiego (1789-1834) i Marii z Czackich Lubomirskiej. W związku z tym, iż matka Jana Tadeusza zmarła przy porożeniu, zaś ojciec z powodu choroby nie był w stanie zajmować się wychowaniem syna, wówczas car Mikołaj I skierował Jana Tadeusza Lubomirskiego do Korpusu Paziów. Następnie kontynuował on edukację w liceum w Carskim Siole. Po ukończeniu szkoły w 1846 r. służył w gwardii konnej³. Następnie wyjechał na kilka lat do Francji i Anglii. Podczas pobytu za granicą w latach 1848-1852 w Paryżu odbył studia na nieznanym kierunku⁴. W trakcie pobytu we Francji pozostawał w bliższych kontaktach z pisarzem oraz historykiem Charlesem Montalembertem (1810-1870). Znajomość ta – jak zauważa Stanisław Konarski – znacząco wpłynęła na ukształtowanie światopoglądu młodego księcia. W 1852 roku Jan Tadeusz Lubomirski przybył do Warszawy i zaangażował się w wiele inicjatyw społecznych, oświatowych, ekonomicznych, jak również politycznych⁵.

II. Warszawskie Towarzystwo Dobroczynności

Na płaszczyźnie działalności społeczno-oświatowej należy podkreślić działalność Jana Tadeusza Lubomirskiego w Warszawskim Towarzystwie Dobroczynności. Już od roku 1856 współpracował on z Towarzystwem, zaczynając od sekcji ochron, zaś w latach 1858-1859 oraz 1860-1863 pełnił funkcję wiceprezesa oraz prezesa Administracji Ogólnej Warszawskiego Towarzystwa Dobroczynności⁶. W okresie przed powstaniem styczniowym zaangażował się w podnoszenie poziomu oświaty oraz czytelnictwa w Warszawie. W 1861 r. zaczęły działać cztery bezpłatne czytelnie imie-

stwa Jarosława Zawadzkiego.

³ S. Konarski, *Lubomirski Jan Tadeusz (1826-1908)* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 18, red. E. Rostworowski, Wrocław-Warszawa-Kraków 1973, s. 58; *Lubomirski Jan Tadeusz (1826-1908)* [w:] *Bibliografia Literatury Polskiej „Nowy Korbut”*, t. 8, oprac. zespół pod kier. I. Śliwińskiej, S. Stupkiewicz, Warszawa 1969, s. 293; K. Kaszewski, *Książce Jan Tadeusz Lubomirski*, Warszawa 1908, s. 2-3.

⁴ S. Konarski, op. cit., s. 58; A. Szwarc., *Lubomirski Jan Tadeusz (1826-1908)* [w:] *Słownik historyków Polskich*, red. M. Prosińska-Jackl, Warszawa 1994, s. 308.

⁵ S. Konarski, op. cit., s. 58; K. Kaszewski, op. cit., s. 3.

⁶ S. Konarski, op. cit., s. 58; Z. Podgórska-Klawe, *Warszawskie Towarzystwo Dobroczynności i jego Wydział Sierot i Ubogich Dzieci 1814-1914* [w:] *Warszawa XIX wieku: 1795-1918*, z. 1, Warszawa 1970, s. 150-151.

nia Jana Tadeusza Lubomirskiego, które organizacyjnie były związane ze wspomnianym Warszawskim Towarzystwem Dobroczyńności. Do 1862 r. z inicjatywy księcia oraz przy jego zaangażowaniu uruchomiono dwanaście czytelń⁷. Z kolei na jesieni 1861 r. wspólnie z nauczycielem Romanem Żulińskim (1830-1864) podjął kolejną inicjatywę, otworzył czternaście wieczorowych szkół dla rzemieślników i czeladników. W szkołach tych uczyło języka polskiego oraz literatury polskiej, a także podstaw matematyki i przyrody⁸.

W 1863 r. Jan Tadeusz Lubomirski zaangażował się w działalność polityczną oraz czynnie uczestniczył w powstaniu styczniowym obejmując kolejne funkcje powierzane mu przez władze powstania. Z tego powodu w grudniu 1863 r. został aresztowany, a następnie zesłany do Niżnego Nowogrodu⁹. Po powrocie z zesłania w 1865 r. ponownie zaangażował się w szeroko pojętą działalność społeczną i oświatową, przede wszystkim w Warszawie. Powrócił do działalności w Warszawskim Towarzystwie Dobroczyńności. W wyniku zabiegów i starań wspomniana organizacja otrzymała od władz w 1866 r. kompleks budynków poddominikańskich na ul. Freta oraz budynki w podwarszawskiej Drewnicy. Przez kolejne 25 lat, tj. w latach 1870-1895, Jan Tadeusz Lubomirski pełnił funkcję prezesa Warszawskiego Towarzystwa Dobroczyńności. W trakcie tego okresu, dzięki zabiegom księcia, majątek instytucji powiększył się czterokrotnie, wzrosła kilkakrotnie liczba ochron i czyteln bezpлатnych, działały tanie kuchnie wydające posiłki dla ubogich, a także powstał Przytułek dla Biednych Wychoźących ze Szpitali oraz Kasa Wsparć i Pożyczek dla Literatów¹⁰. Autor publikacji poświęconej Lubomirskiemu, Kazimierz Kaszewski (1825-1910), tak oto podsumował jego działalność:

⁷ Na temat bezpłatnych czytelń uruchomionych przez J. T. Lubomirskiego zob. S. Konarski, op. cit., s. 58.; I. Lepalczyk, *Lubomirski Jan Tadeusz (1826-1908)* [w:] *Słownik pracowników książki polskiej*, red. I. Treichel, Warszawa-Łódź 1972, s. 527; K. Świerkowski, *Rodowód Towarzystwa Biblioteki Publicznej w Warszawie* [w:] *Z dziejów książki i bibliotek w Warszawie*, red. S. Tazbir, Warszawa 1961, s. 112-114; *Stanisława Michalskiego autobiografia i działalność oświatowa*, oprac. H. Radlińska, I. Lepalczyk, Wrocław-Warszawa-Kraków 1967, s. 28, 31, 34, 232-235.

⁸ S. Konarski, op. cit., s. 58; K. Kaszewski, op. cit., s. 5.

⁹ S. Konarski, op. cit., s. 58; *Lubomirski Jan Tadeusz (1826-1908)* [w:] *Bibliografia Literatury Polskiej...*, s. 293.

¹⁰ S. Konarski, op. cit., s. 58; K. Kaszewski, op. cit., s. 20-22; Z. Podgórska-Klawe, op. cit., s. 150-151; E. Mazur, *Dobroczyńność w Warszawie w XIX wieku*, Warszawa 1999 s. 25, 59, 138.

[...] zastał instytucję drewnianą, po latach 25 zostawił ją murowaną: panią czterech nieruchomości w Warszawie, właścicielką wielkiego majątku ziemskiego oraz dwóch kolonij w pobliżu Warszawy (Drewnica i Ignacówka), które staraniem swem wyjednał, częścią na stałe pomieszczenie przytułku, częścią na letni wypoczynek dla małych sierot. [...]”¹¹.

Z kolei Stanisław Konarski zwraca uwagę, iż książę „osłaniał swoim autorytetem nielegalne nauczanie”, które było prowadzone w wielu placówkach organizowanych przez Warszawskie Towarzystwo Dobroczynności¹². W 1896 r. w uznaniu za działalność oraz zaangażowanie w rozwój Warszawskiego Towarzystwa Dobroczynności Lubomirski został mianowany honorowym członkiem towarzystwa¹³.

W archiwum zachowały się akta prezentujące szczegółowo działalność Jana Tadeusza Lubomirskiego w Warszawskim Towarzystwie Dobroczynności w latach 1875-1901. Wśród zachowanych dokumentów znajduje się m.in. korespondencja urzędowa, listy pisane przez księcia w sprawie np. budowy ochronek na Pradze czy też domu starców, a także okolicznościowe przemówienia wygłoszone przez Lubomirskiego¹⁴.

III. Instytut Oftalmiczny im. Edwarda Lubomirskiego

W tym samym czasie książę zaangażował się w działalność kolejnej organizacji, tj. Instytutu Oftalmicznego im. Edwarda Lubomirskiego, i od października 1858 r. pełnił funkcję przewodniczącego Rady Szczegółowej tej instytucji¹⁵. Instytut mający na celu leczyć choroby oczu ubogim mieszkańcom ziem polskich powstał w wyniku przekazanych na ten cel środków finansowych przez księcia Edwarda Kazimierza Lubomirskiego (1796-1823)¹⁶.

¹¹ K. Kaszewski, op. cit., s. 22.

¹² S. Konarski, op. cit., s. 58-59; K. Kaszewski, op. cit., s. 22-23.

¹³ S. Konarski, op. cit., s. 59.

¹⁴ AGAD, ALZMW, sygn. 1251, s. 1-163, Akta dotyczące się działalności Jana Tadeusza Lubomirskiego w Warszawskim Towarzystwie Dobroczynności 1875-1901; Ibidem, sygn. 1256, s. 1-178, Akta dotyczące udziału Jana Tadeusza Lubomirskiego w organizacji kąpieli ludowych, 1898-1906.

¹⁵ S. Konarski, op. cit., s. 58; W. H. Melanowski, *Dzieje Instytutu Oftalmicznego im. Edwarda ks. Lubomirskiego w Warszawie 1823-1944*, Warszawa 1948, s. 122.

¹⁶ Edward Kazimierz Lubomirski (1796-1823) – poeta oraz dyplomata. Ukończył Liceum Warszawskie, zaś następnie kontynuował naukę w Wiedniu. W 1821 roku powrócił do

Po powrocie z zesłania Jan Tadeusz Lubomirski powtórnie zaangażował się w działalność Instytutu Oftalmicznego, obejmując ponownie w 1866 r. funkcję przewodniczącego Rady Szczegółowej. Przez kolejne trzydzieści osiem lat (1870-1908) pełnił funkcję kuratora instytucji. W roku 1898 powstały z pomysłu oraz dzięki wsparciu finansowemu Lubomirskiego lotne kolumny okulistyczne, które udzielały porad okulistycznych na prowincji¹⁷. W zbiorze Lubomirskich z Małej Wsi zachowały się także akta ukazujące działalność księcia we wspomnianym instytucie w latach 1872-1903, ukazujące chociażby pracę nad organizacją lotnych oddziałów okulistycznych oraz koszty tej inicjatywy¹⁸.

IV. Działalność społeczna, oświatowa i ekonomiczna

Wspomniane powyżej organizacje nie były jedynymi instytucjami, w których działalność aktywnie zaangażował się książę. Zachowane dokumenty archiwalne pokazują działalność Jana Tadeusza Lubomirskiego m.in. w założonym w 1870 r. Towarzystwie Kredytowym miasta Warszawy, którego był jednym z głównych inicjatorów utworzenia¹⁹. Zachowane dokumenty z lat 1899-1902 zawierają m.in. ustawę Towarzystwa oraz Statut Towarzystwa Kredytowego miasta Warszawy i Pragi²⁰. Ponadto zachowane materiały archiwalne pozwalają podjąć próbę przedstawienia szerszej działalności księcia jako prezesa Rady Warszawskiego Towarzystwa Wzajemnego Kredytu w latach 1872-1875²¹.

swych dóbr w Radzyminie pod Warszawą. Autor m.in. pracy pt. *Obraz historyczno-statystyczny Wiednia* (Warszawa 1821). Z jego inicjatywy został otwarty w 1827 r. Instytut Oftalmiczny im. Edwarda Lubomirskiego. Instytucja działa w Warszawie do 1944 r. Zob. R. Taboriski, *Lubomirski Edward Kazimierz (1796-1823)* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 18, red. nac. E. Rostworowski, Wrocław-Warszawa-Kraków 1973, s. 8.

¹⁷ S. Konarski, op. cit., s. 59; K. Kaszewski, op. cit., s. 42. Więcej informacji na temat działań Jana Tadeusza Lubomirskiego w Instytucie zob. W. H. Melanowski, *Dzieje Instytutu Oftalmicznego im. Edwarda ks. Lubomirskiego w Warszawie 1823-1944*, Warszawa 1948.

¹⁸ AGAD, ALzMW, sygn. 1247, s. 1-49, Akta dotyczące się działalności J. T. Lubomirskiego w Instytucie Oftalmicznym w Warszawie, 1872-1903.

¹⁹ K. Kaszewski, op. cit., s. 24; W. Morawski, *Słownik historyczny bankowości polskiej do 1939 roku*, Warszawa 1998, s. 64.

²⁰ AGAD, ALzMW, sygn. 1248, s. 1-93, Akta dotyczące się działalności J. T. Lubomirskiego w Towarzystwie Kredytowym miasta Warszawy, 1899-1902.

²¹ Ibidem, sygn. 1249, s. 1-9, Akta dotyczące się działalności J. T. Lubomirskiego, jako prezesa Rady Warszawskiego Towarzystwa Wzajemnego Kredytu, 1872-1875.

Wśród wielu inicjatyw księcia Lubomirskiego warto zwrócić uwagę, iż był on w 1875 r. jednym ze współzałożycieli (obok Józefa Zamoyskiego, Jakuba Natansona oraz Karola Dittricha) Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie²². Zachowały się materiały archiwalne pozwalające w szerszym ujęciu ukazać działalność utworzonego muzeum. Wśród nich znajdziemy m.in. sprawozdania z działalności muzeum za lata 1886-1888 oraz dokumenty finansowe ukazujące przychody i wydatki muzeum w latach 1884, oraz 1887-1889²³.

Lubomirski był również zaangażowany w zapewnienie możliwości rozwoju oraz działalności przedstawicielom najniższych warstw społecznych. W związku z tym włączył się w organizację tworzenia towarzystw zaliczkowo-wkładowych na terenie kraju. Z własnej inicjatywy założył tego typu towarzystwa w Grójcu, Kutnie i Wiskitkach²⁴. W archiwum zachowały się akta dotyczące wspomnianej aktywności Lubomirskiego w Towarzystwie Zaliczkowo-Wkładowym w Kutnie w latach 1872-1888²⁵.

Ponadto w latach 1871-1874 w Warszawie z jego inicjatywy powstało kilka spółek rzemieślniczych: Spółkowy Magazyn Skór Surowych, Magazyny Drzewa Rzemieślników Warszawskich, Spółka Zjednoczonych Szewców, Spółka Zjednoczonych Krawców, a także był jednym ze współzałożycieli Towarzystwa Osad Rolnych i Przytułków Rzemieślniczych²⁶. Zachowane materiały archiwalne odnoszą się także do tej aktywności księcia²⁷.

V. Historyk, badacz, wydawca encyklopedii i źródeł

Jan Tadeusz Lubomirski był także wydawcą encyklopedii oraz źródeł historycznych, jak również autorem prac z zakresu historii społecznej oraz

²² S. Konarski, op. cit., s. 59; S. Szenic, *Cmentarz Powązkowski 1790-1850: zmarli i ich rodziny*, Warszawa 1979, s. 42; *Dwudziestopięciolecie Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie: 1875-1900*, Warszawa 1901, s. 3-4; A. Stawarz, *Z dziejów Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie (1875-1951): katalog*, Warszawa-Opole 1986, s. 6.

²³ ADAG, ALzMW, sygn. 1243, s. 7-54, Akta działalności Muzeum Przemysłu i Rolnictwa oraz redakcji Encyklopedii Rolniczej 1870-1889.

²⁴ S. Konarski, op. cit., s. 59.

²⁵ AGAD, ALzMW, sygn. 1250, s. 1-20, Akta dotyczące się działalności J. T. Lubomirskiego w Towarzystwie Zaliczkowo-Wkładowym w Kutnie, 1872-1888.

²⁶ S. Konarski, op. cit., s. 59.

²⁷ AGAD, ALzMW, sygn. 1244, s. 1-9, Pisma J. T. Lubomirskiego związane z organizacją Towarzystwa osad rolnych i przytułków rzemieślniczych, 1871-1897.

ekonomicznej oraz – jak zauważa Stanisław Konarski – „pionierem w badaniach nad historią gospodarczą, a szczególnie wsi polskiej”²⁸. Wyniki swoich badań z zakresu historii gospodarczej przedstawił w publikacjach: *Jurysdykcja patrymonialna w Polsce* (Warszawa 1861), *Trzy rozdziały z historii skarbowości w Polsce 1507-1532* (Kraków 1868). W kręgu jego zainteresowań pozostawała także m.in. kwestia dobroczynności w krajach zachodniej Europy. Jan Tadeusz Lubomirski był także wydawcą źródeł historycznych, wydał on m.in. *Kodeks dyplomatyczny księstwa Mazowieckiego...* (Warszawa 1863), a także pracę *Księga ziemi czerskiej 1404-1425* (Warszawa 1879)²⁹.

W Archiwum Lubomirskich z Małej Wsi znajdują się dokumenty ukazujące badania prowadzone przez księcia w zakresie przygotowywania wyżej wymienionych publikacji, jak również zachowały się materiały archiwalne prezentujące inne obszary zainteresowania księcia, chociażby korespondencja z informacjami do opracowywanej przez Lubomirskiego historii łaźni i kąpieli czy też materiały dotyczące zagadnień chłopskich, związane prawdopodobnie z pracą nad publikacją zatytułowaną *Rolnicza ludność w Polsce od XVI do XVIII w*³⁰. W archiwum zachowało się także wiele notatek, opracowań oraz wypisów ze źródeł sporządzonych w archiwach obcych i polskich, gromadzonych przez księcia w celu opracowania historii rodu Lubomirskich³¹.

Jan Tadeusz Lubomirski był także w latach 1875-1879 redaktorem oraz wydawcą, wspólnie z Edmundem Stawiskim (1813-1890) i Stanisławem Przyszańskim (1820-1887), publikowanej w pięciu tomach: *Encyklopedii rolniczej* (t. I-V, Warszawa 1875-1879), a także inicjatorem wydawania oraz autorem kilkudziesięciu haseł w *Encyklopedii Wychowawczej*³². Zachowane

²⁸ S. Konarski, op. cit., s. 59; I. Lepalczyk, op. cit., s. 528; J. Maternicki, *Warszawskie środowisko historyczne 1832-1869*, Warszawa 1970, s. 123-126.

²⁹ S. Konarski, op. cit., s. 59; I. Lepalczyk, op. cit., s. 528.

³⁰ AGAD, ALzMW, sygn.1257, s. 1-55, Korespondencja do Jana Tadeusza Lubomirskiego z informacjami do opracowywanej przez niego historii łaźni i kąpieli, 1906-1907; Ibidem, sygn. 1238, s. 1-139, Opracowania i notatki źródłowe, 1538-1938; Ibidem, sygn. 1233, s. 1-52, Opracowania i notatki źródłowe, 1878; Ibidem, sygn. 1234, s. 1-126, Opracowania i notatki źródłowe, 1538-1938; Ibidem, sygn. 1235, s. 1-77, Opracowania i notatki źródłowe, 1538-1938; Ibidem, sygn. 1221, s. 1-294, Notatki odręczne dotyczące rozmaitych spraw naukowych, 1538-1938.

³¹ Ibidem, sygn. 1225, s. 1-589, Opracowania i notatki źródłowe. Kopie XIX wieczne lub XX wieczne, [1449-1560]; Ibidem, sygn. 1226, s. 1-143, Opracowania i notatki źródłowe, [1543-1607]; Ibidem, sygn. 1227, s. 1-193, Opracowania i notatki źródłowe, 1501-1900; Ibidem, sygn. 1228, s. 1-226, Opracowania i notatki źródłowe, 1821-1908.

³² S. Konarski, op. cit., s. 59; A. Mężyński, *Mecenat nad publikacjami naukowymi w XIX wieku*

w archiwum rodowym dokumenty odnoszą się także do działalności wydawniczej oraz organizacyjnej związanej z wydawaniem wyżej wymienionych encyklopedii. Wśród dokumentów dotyczących przygotowywania *Encyklopedii Wychowawczej* zachowały się zapisy finansowe, m.in. wypłaty honorariów, a także notatki oraz materiały zbierane przez Lubomirskiego w trakcie pracy nad opracowywaniem haseł do encyklopedii³³.

W obrębie zainteresowań Jana Tadeusza Lubomirskiego pozostawała także troska o zabytki przeszłości. Książę opiekował się ruinami zamków w Czersku oraz Łucku, a także zakupił oraz otoczył opieką ruiny zamku w Iłży. W 1887 r. przeciwstawił się władzom carskim, gdy te planowały usunąć z Placu Zamkowego kolumnę Zygmunta z powodu groźby jej zawalenia. Wówczas uzyskał pozwolenie na zastąpienie jej nową, a także zaangażował się w zbieranie środków finansowych na ten cel³⁴.

VI. Zakończenie

Pokazane w artykule płaszczyzny aktywności księcia wskazują, iż prowadził on działalność zarówno społeczną, oświatową, jak również podejmował działania wspierające ekonomicznie najniższe warstwy społeczne, a także interesował się i badał kilka obszarów z zakresu historii. W Archiwum Lubomirskich z Małej Wsi przechowywanym w AGAD zachował się szereg dokumentów, których szczegółowe przeanalizowanie pozwoli w przyszłości ukazać szeroką działalność Jana Tadeusza Lubomirskiego. W niniejszym artykule wspomniano jedynie najważniejsze obszary aktywności księcia oraz odnoszono się do wybranych dokumentów dotyczących jego działalności. Szczegółowa analiza zachowanych materiałów archiwalnych pozwoli ukazać wielość inicjatyw i aktywności Jana Tadeusza Lubomirskiego, którego postać bez wątpienia zasługuje na szczegółowe opracowanie.

[w:] *Z dziejów mecenatu kulturalnego w Polsce*, pod. red. J. Kostecki, Warszawa 1999, s. 165-166; J. Maternicki, op. cit., s. 123-128.

³³ AGAD, ALzMW, sygn. 1252, s. 1-33, Materiały związane z powstaniem Encyklopedii Wychowawczej, 1881-1887; Ibidem, sygn. 1253, s. 1-151, Materiały związane z powstaniem Encyklopedii Wychowawczej, 1538-1938; Ibidem, sygn. 1254, s. 1-151, Materiały związane z powstaniem Encyklopedii Wychowawczej, 1882, [1761-1836]; Ibidem, sygn. 1243, s. 1-54, ADAG, Akta działalności Muzeum Przemysłu i Rolnictwa oraz redakcji Encyklopedii Rolniczej, 1870-1889.

³⁴ S. Konarski, op. cit., s. 59; S. Szenic, op. cit., s. 42; K. Kaszewski, op. cit., s. 23-24.

Streszczenie

W Archiwum Głównym Akt Dawnych znajduje się zbiór Archiwum Lubomirskich z Małej Wsi, w którym zachowało się szereg dokumentów pozwalających ukazać działalność historyka, działacza społecznego, oświatowego, a także ekonomicznego księcia Jana Tadeusza Lubomirskiego (1826-1908). W niniejszym artykule omówiono najważniejsze obszary aktywności księcia oraz zaprezentowano wybrane dokumenty dotyczące jego działalności m.in. w Warszawskim Towarzystwie Dobroczynności, Towarzystwie Kredytowym miasta Warszawy, a także w Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie. W artykule zwrócono także uwagę na prace badawcze z zakresu historii prowadzone przez Lubomirskiego oraz jego działalność jako wydawcy encyklopedii oraz źródeł historycznych.

SŁOWA KLUCZOWE: Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Lubomirskich, Jan Tadeusz Lubomirski, Mała Wieś, dobroczynność

Summary

The Main Archive of Historical Records houses the collection of the Lubomirski Archives of Mała Wieś, which preserves a number of documents allowing to show the activities of historian, social, educational and economic activist Prince Jan Tadeusz Lubomirski (1826-1908). This article discusses the most important areas of the prince's activity and presents selected documents relating to his activities in, among others, the Warsaw Charitable Society, the Credit Society of the City of Warsaw, and the Museum of Industry and Agriculture in Warsaw. The article also highlights Lubomirski's historical research work and his activities as a publisher of encyclopedias and historical sources.

KEY WORDS: Central Archives of Historical Records, Lubomirski Archive, Jan Tadeusz Lubomirski, Mała Wieś, charity

Bibliografia

Źródła

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie

- Archiwum Lubomirskich z Małej Wsi, sygn. 1221, 1225, 1226, 1227, 1228, 1233, 1234, 1235, 1238, 1243, 1247, 1248, 1249, 1250, 1251, 1252, 1253, 1254, 1256, 1257.

Źródła drukowane

Kaszewski K., *Książę Jan Tadeusz Lubomirski*, Warszawa 1908.

Literatura

- Dwudziestopięciolecie Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie: 1875-1900*, Warszawa 1901.
- Konarski S., *Lubomirski Jan Tadeusz (1826-1908)* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 18, red. nac. E. Rostworowski, Wrocław-Warszawa-Kraków 1973, s. 58-60.
- Lepalczyk I., *Lubomirski Jan Tadeusz (1826-1908)* [w:] *Słownik pracowników książki polskiej*, pod red. I. Treichel, Warszawa-Łódź 1972, s. 527-528.
- Libicki L., M. Libicki M., *Dwory i pałace wiejskie na Mazowszu (obecne województwo mazowieckie)*, Poznań 2009.
- Lubomirski Jan Tadeusz (1826-1908)* [w:] *Bibliografia Literatury Polskiej „Nowy Korbut”*, t. 8, oprac. zespół pod kier. I. Śliwińskiej, S. Stupkiewicz, Warszawa 1969, s. 293-294.
- Maternicki J., *Warszawskie środowisko historyczne 1832-1869*, Warszawa 1970.
- Mazur E., *Dobroczynność w Warszawie w XIX wieku*, Warszawa 1999.
- Melanowski W. H., *Dzieje Instytutu Oftalmicznego im. Edwarda ks. Lubomirskiego w Warszawie 1823-1944*, Warszawa 1948.
- Mężyński A., *Mecenat nad publikacjami naukowymi w XIX wieku* [w:] *Z dziejów mecenatu kulturalnego w Polsce*, pod. red. J. Kostecki, Warszawa 1999, s. 143-170.
- Morawski W., *Słownik historyczny bankowości polskiej do 1939 roku*, Warszawa 1998.
- Podgórska-Klawe Z., *Warszawskie Towarzystwo Dobroczynności i jego Wydział Sierot i Ubogich Dzieci 1814-1914* [w:] *Warszawa XIX wieku: 1795-1918*, z. 1, Warszawa 1970, s. 142-184.
- Stanisława Michalskiego autobiografia i działalność oświatowa*, oprac. H. Radlińska, I. Lepalczyk, Wrocław-Warszawa-Kraków 1967.
- Stawarz A., *Z dziejów Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie (1875-1951): katalog*, Warszawa-Opole 1986.
- Szenic S., *Cmentarz Powązkowski 1790-1850: zmarli i ich rodziny*, Warszawa 1979.
- Szwarc A., *Lubomirski Jan Tadeusz (1826-1908)* [w:] *Słownik historyków Polskich*, red. M. Prosińska-Jackl, Warszawa 1994, s. 308-309.
- Świerkowski K., *Rodowód Towarzystwa Biblioteki Publicznej w Warszawie* [w:] *Z dziejów książki i bibliotek w Warszawie*, pod red. S. Tazbira, Warszawa 1961, s. 106-129.
- Taborski R., *Lubomirski Edward Kazimierz (1796-1823)* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 18, red. nac. E. Rostworowski, Wrocław-Warszawa-Kraków 1973, s. 8.
- Zielińska Z., *Poczet polskich rodów arystokratycznych*, Warszawa 1997.